

ANNUS JÓZSEF

Kisharang

Öten fogják a bikát. A múlt héten még egyedül vezette vályúhoz az öreg, most öten alig tudják fékezni. Vesztét érzi. Már az istállóban kaparni-döngetni kezdte lábával az almot, amikor pedig az ajtó előtt meglátta a fősorakozott férfiakat, köztük Fodor Palit a nagy fehér kötényben, kezében erős kötelekkel, aprót bódulva, majdhogynem horkantva meghökölt, lábait lecövekelte.

— Na, na! — nyugtatgatja az öreg, közelebb lépve, nyakát lapogatva. — Szelídebben, Samu, szelídebben...

A kihízott, rengő combú állat mit sem törődik most a gazda szavával. Horgasina remeg, fejét leszegi, már-már attól tartanak, nekifordul valakinek. Fodor Pali nem várja be a támadást. Amennyire óriás teste engedi, fürgén toppan a bika oldalához, karjáról lecsúsztatja az erős kötelet, végét átdobja a két zömök szarvon, egy pillanat alatt hurkot vet, s rászorítja. Az égre villantja most szemét a jószág, kiegyenesedve, türelmesen áll, akár egy bárány. Érzi az erőt, próbálgatni sem meri, mennyivel több és rafináltabb az övéénél. Egy fiatal férfi rákapaszkodik még erre a kötélre, másik kettő a gazdának segít.

— Na, gyerünk, Samu! — adja a parancsot Fodor Pali, könyökével oldalba tasztítva a bikát. Az indul is, de majdnem ugorva, mint a versenyló. Kocogni kell mellette mindannyiuknak. A hentes irányít. A kötélbe kapaszkodva végül az eperfához rángatják. Gyorsan körültekeri Fodor a pányvát, Samu feje alig félméternyire a földhöz. Mozdítani sem tudja már. Liheg. Szeme már nem forog dühösen. Inkább szomorú, ahogyan mereven előre néz.

Az ütést egykedvűen fogadja. Mintha csak legyet hajtának róla. Pedig a tagló homlokába csap. Reccsen a csont. Az állat kiölti a nyelvét. Szinte mosolyogva esik össze.

A hentes mozdulatai pontosak, szakszerűek. Két fiatalember érdeklődve nézi, a többiek szenvtelenül állnak, várják a további parancsot. Csak a gazda, az öreg paraszt nincs már itt. Visszaballag az istállóhoz, megáll a küszöbön. Az üres jászlatat nézi. Samu helye még meleg. A másik oldalon azonban már a kihalt istállók jellegzetes képe: halom széna, két zsák műtrágya a korláthoz támasztva; száraz hídlás, rozsdásodó, megvakult jászolkarikák. A rendetlenül odagyúrt borsószárból most kiugrik egy tyúk. Veszettül kotkodál, óvatosan lépdelne ki az öreg mellett. Váratlanul éri a rúgás. A gazda meglendíti bakancsát, repül a toll, ijedten, vértfogva menekül a tyúk.

Kampókon lóg a bika, amikor az öreg visszatér. Már újra keményen, férfiasan áll a báméskodók közé.

— Szép lesz? — kérdi a hentest.

— Ez? Gyönyörű, Lajos bátyám! Láttam azt a kettőt a múlt héten, amiket leadott. Nem voltak rosszak. De ez! Ezt az olasz is pecsételné, mint a bolond. Prima, prima! — ezt mondaná.

Vőneki sógor, aki a sátorépítést irányítja, most ugyancsak idelépdel:

— Szép — mondja tárgyilagosan. — Hát nem hittük, sógor, amikor a Lackó gyereket kereszteltük, hogy a lakodalmára ilyen bikát vághatsz, igaz-e? Puliszka járta még ünnepnap is. Disznót se vágtunk.

— Volt olyan is — mondja az öreg aprót sóhajtva. De nem akar most erről beszélni. Fölpillant a sátorra, arrafelé tereli a szót: — Elég lesz a ponyva? Mert Kakuja megígérte, hogy ad a Mezőkertől, ha kevés lenne.

— Elég, nagyon elég, sógor. Kakuja meg csak tartsa meg a ponyvát. Borbély Sanyiékhoz föliátot adott a múltkor. Úgy nézett ki a násznép, mintha a kertészetben ülne az üvegházban. A ponyva legyen ponyva.

Laci, a vőlegény bújik elő a sátorból. Megnézi ő is a bikát, amelynek bőrét nyúzza épp Fodor Pali.

— Tetszik-e, László? — kérdi Vőneki.

— Tudom én? — vonja föl a vállát a legény. — Majd a tányéron meglátom.

— Hát, mondom épp apádnak, hogy amikor kereszteltünk...

— Meggylevés volt, tudom, meg görhe...

— Úgyis van! Dehogy gondoltuk volna akkor, hogy a bátyád mérnök úr lesz, te meg egyenesen doktor... És hogy a lakodalmadra ekkora gyönyörű bikát vághat apád, pedig szegény anyád sincs meg, a tata mégis helytáll...

László unja a beszédet. Röstellkedve néz jobbra-balra.

— Nem ő akarta, ne félj! — mondja most az apja karcosan, s ellépked a társaságtól.

— Hát nem is — mondja a maradóknak a fiú. — Minek a nagy cirkusz? Két tanúval, öt haverral is meg lehet csinálni az ilyesmit...

— Nem, úgy van, Laci fiam! Ne is mondd ezt hangosan apádnak...

— Már mondtam.

— Elég baj. Tudod, ő úgy tartja, ha Lajcsinak volt, neked is legyen. A rokonság miatt is...

Megváltó autókürt az utcáról. Két föllobogózott, fölpántlikázott kocsi, harsány fiatalemberek, lányok bújnak ki belőlük. Egy galambszürke öltönyös legény bekiált a nagykapun:

— Jó helyen járunk, ugye? Itt készülnek doktor Ferenczi László menyegzőjére?

— Tessék, tessék! — egyenesedik föl a tyúkkopasztó asszonyok közül néhány. — Ide, ide, van még munka rengeteg!

Laci eléjük megy, ölelkezik, nevetgélnek. Kilép a gangról a menyasszony is — farmerben egyelőre és hétköznapi pulóverben. Feje bekötve könnyű kendővel.

Az öreg áll az udvar közepén, nem tudja, menjen vagy maradjon. Egyedül van, nagyon egyedül, pedig körötte mindenütt emberek nyüzsögnek.

*

A kocsi pontosan olyan, amilyen közel két évtizede volt ezen a szárnyvonalon. Kifényesedett fapadok, megvakult ablakok. A közepén vaskalitkába zárt kályha. Télen tojásszenet dobált rá a kalauz, ha volt. Olykor ők, életrevaló diákok élesztettek tüzet karácsonyi szünetre utazván. Száraz gallyat szedtek, szenet loptak az állomási szertár elől, s jól bedurragtattak.

Most nem kell fűteni. Pörzsöl a nap a fakó üvegen át. Itt-ott le is húzzák az ablakot, de mindig akad piacoló öregasszony, nagyságát játszó jött-ment, aki tiltakozik:

— Tessék fölhúzni, mert cűg van!

Lajcsi a fiával utazik. Csaba nagy izgalommal várta a napot. Iskolába se ment ma, apa elkérte. Anya már előző nap eljött, ott hajladozik az ágyok,

nagynénik között: tyúkot kopaszt, kalácsot süt, rendezkedik. Az utazás önmagában élmény a fiúnak. Alig ült még vonaton. Mostanában a tatához is autón jönnek, apa megkapja a vállalatit. Két napra azonban mégsem lehet. De nem is baj, klassz ez a játékvonat. Kicsi motor vontatja nagy buzgalommal. A horgéséről, kerekcsattogásáról azt hihetné az ember, egészen rendes tempóban halad. Pedig hát nem. Másfél óra alatt dőcög ötven kilométert. Igaz, gyakran megáll, ahogy egy bácsi mondta itt: minden eperfánál. Hát ez körülbelül igaz is. Olykor mintha a nyílt pályán állna, csak apró bakterház van a közelben, és mégis: előtte tábla, vagyis egy falu megállója ez, csak a falu nincs a közelben.

— Ott bent! — mutatja apa. — Legalább három kilométer. Így lesz a mi falunk is. Mondtam, hogy gyalogolnunk kell.

— És miért nem építették közelebb a faluhoz?

— Mert a gróf így akarta.

— Gróf?

— Igen. Az övé volt itt ez a hatalmas föld, ameddig a szemed ellát. Úgy rendelkezett, hogy inkább itt jöjjön a vasút, az ő földjei, majorjai között. Olcsóbban szállíthatta így a répát, kendert, a hízott állatot, mindent.

— És a falu? Az emberek nem mondták, hogy ez nem igazság?

— Hát... így éppen nem mondták. De elmentek a grófhhoz. Az én nagyapám, vagyis a te dédapád, akit már nem ismertél, községi előljárósági tag volt akkor. Elmentek vagy öten. Összeszedték a legjobb csizmákat, ruhákat a faluból, hogy valamiképp illendően jelenjenek meg. A gróf nem fogadta őket. Az intézője pedig azt mondta: nincs alku. Akinek nem tetszik, hozza közelebb a falut. A vasút itt lesz!

— Bitang pasas lehetett.

— Az — mosolyog az apa, s véle együtt egy könyvéből föltekintő fiatalember.

Ismét megálló. Néhányan lekászálódnak. A kalauzok leszállnak, tereferélnek a bakterrel, aki hóna alá csapja a piros zászlót, szedegeti el a neki nyújtott holmit. Zseblámpaelem, egy hálószytyorban élelmiszerek, pár üveg sör. A városból hozzák. Fűrge léptű asszony kocog piros pénztárcával, fizet a nagyhasú kalauznak.

— Most már Répás következik? — kérdi Csaba.

— Majd utána — felel az apja. — Előbb Barcos. De hamarosan föltűnik a mi falunk tornya, ha elhagyjuk itt az akácost. A víztorony gömbjét látod majd, de onnan kissé jobbra látszik már a templomtorony is.

— Megígérted, hogy fölviszel.

— Rendben. Tudod, ha megígérem! Filmezünk is, jó?

— Hoztál elég matériát?

— Persze. Zümmögtetünk majd Laciékra is valamennyit, de már esküvő előtt fölme gyünk veled. Most nemsokára, amint megérkezünk. Mert délután ott kell vonulnunk a többiekkel, meg bent ácsorogni a templomban. Nem illik otthagyni a násznépet.

— Ki az a násznép?

— Hát mindazok, akik ott lesznek a lakodalomban.

— Zenekar is lesz?

— Hogyne lenne! Majd meglátod.

— Milyen? Gitárosok?

— Nem hiszem. Gondolom, a falusi banda lesz. Van abban hegedű, harmonika, szakszofon, minden.

— Jó ócska lehet.

— Majd meglátjuk.

— És apa: ha fölme gyünk a toronyba, lehet, hogy denevért is fogunk?

— Lehet. Ámbár húsz éve elmúlt, amikor én ott utoljára denevért láttam, lehet, hogy azóta kipusztultak már azok is.

— De azt a régi harangot megmutatod?

— A kisharangot? Persze. Majd meglátod, ott az oldalán az évszám: öntett Anno 1801, Takáts mester álltál... Az nagy büszkesége a falunak. Többször is veszély fenyegette. Tudod, valamikor, nagyobb háborúk idején összeszedték a harangokat, ágyút öntöttek belőlük. A szabadságharc idején ezt elásták, jó pár év múlva találták csak meg újra, mert a két egyházi időközben meghalt, és senki nem tudta pontosan, hová rejtették. A makkos erdő táján, ezt tudta mindenki. De bizony nem találták. Hanem egyszer fát vágnak, jó nagy udvart kezdenek neki, pár ásónyom után megkoccan valami: a kisharang. Az első világháború idején már óvatosabbak voltak: asszonyoknak is megmutatták a helyet...

— A másodikban meg már nem szedték össze a harangot...

— Nem, akkor már nem volt rá szükség. Csak temetéskor, ha csöndíteni kellett. Szolgált szegény harang sokat. Mert a távol elesettek emlékére is megkongatták...

— Tudom, erről már meséltél. A kisharang úgy elmondja, ki a halott, mintha rádió lenne. Mert kettőt csendítenek asszonynak, hármat férfinak. Ugye?

— Igen.

— És ha tűz van?

— Akkor félreverik. Szóval minden bajt a kisharang szokott jelezni. Ezért is van, hogy én mindig megborzongok, ha meghallom a hangját.

— Pedig gyerekkorodban húztad te is...

— Gyakran. De az más volt. Eszünkbe sem jutott még akkor, micsoda szomorúságot jelenthet a hangja ott lent alattunk. Kongott, csattogott, zúgott a fejünk fölött, nekünk élményt jelentett. Különösen, ha kettővel együtt kellett pompázni. Így mondták: pompáznak az elhunytak, mert meghúzzák az összes harangot. Persze itt nálunk kettő volt az összes...

— Nézd, apa: látszik a torony, meg a gömb is! Nem lősz rá?

Az apa kibontja kis válltáskáját, előveszi a filmfelvevőt. Tartja a falu felé. Aztán leengedi mégis:

— Kockázatos. Nagyon ráz ez a vacak. Majd ha gyalog megyünk. Szép nyugodtan végigpásztázzuk.

— Jó, én majd előrefutok, s úgy csinállok, mintha jönnek...

— Jó, jó.

— Répás következik! — szól be a kalauz a peronról.

— No, szedelőzködj, Csabi.

— Azért Répás, mert sok répát termeltek, apa?

— Lehet. Sőt biztos. Látod, nem gondolkodtam még rajta.

Piros Zsiguli várja őket a falu felé kanyarodó út elején. Azaz: most tudják meg, hogy őket várja, amikor egy fehéringes szőke fickó eléjük áll, s mondja:

— ...termeset műszaki tizenkét éves gyerekkel, csak Laci bátyja lehet, vagyis a Lajos...

— Úgy van!

— Varga...

— Ferenczi... Nagyon köszönjük a szívességét. Valamikor könnyen végigyalogoltam ezt az utat, de ebben a dög melegben tényleg jobb így. Laci kért meg?

— Laci? Se lát, se hall. A feleséged szölte el magát, én meg nyomban elindultam.

— Kösz.

— Apa, hát nem filmezünk?

— Ne töltsük az időt, kisfiam. Majd holnap délelőtt, visszafelé jövet. Dél-előtt jobban nekünk szolgál a nap. Mert erről süt, látod...

Előbb az asszonyok fogják körbe a jövevényeket.

— Jól nézel ki, Lajcsikám! Na de ez a kölyök! Nahát! Akkora, mint az anyja, ha nem nagyobb. Olyan lesz, mint a nagyapja: magas, kemény ember.

Lajcsi keresi az apját. Megtalálja a szemével mindjárt, de hozzájutni csak percek múlva tud a sok fehérség közül. Eléje áll. Mint mindig, most is bajban van a köszönéssel. Gyerekként a dicsértessék járta, suhanc korában úgy köszönt jónapottal, ahogyan a féllábú Matyi bácsinak: Most azonban furának érzi ezt. Nem veheti át a gyerektől a csókolomot, nem illik hozzájuk. Dörmög valamit, talán semmit, s azt mondja:

— Megjöttünk hát mink is, édesapám!

Átölelik egymást. Az öreg párás szemmel nézi az unokát, akit végre ugyan-csak hozzá eresztenek.

— Csókolom, tata — mondja a gyerek hadarva, de már indulna a sátor felé.

Az öreg lehajol hozzá, csókot nyom az arcára.

— Eszi meg a tata, de nagyot nőttél már megint...

— Juj, de szúr a bajuszod! És bűdös is! Nem megmondta anya, hogy ne szívd azt a bűdös szívert!

Játékosan, affektálva mondja a gyerek, apja, nagyapja mégis megdöbben. Szólni egyik sem tud, nem is érkezik, a fiú már a sátor előtt van. Az öreg és Lajcsi tétován állnak.

— Jól vagytok, fiam? — kérdi a tata.

— Megvagyunk, apám. Sok a munka. A gyerek miatt se jöhöttem előbb, de nekem is bejött tegnap. Külföldiek nézegették a masináinkat.

— Vettek is?

— Hogyne. Egész jó vásárt csináltunk. Ha a pénz tizede az enyém lenne...

— Elfilmeznéd azt is...

Ezt meg az öreg nem akarta, mégis kiszaladt a száján.

A fiú nem válaszol rá. Torkát köszörüli, majd a nyúzó emberek felé int:

— Szép lett a bika?

— Aszongya Fodor. Vőneki meg... hogy mérni kéne el belőle valamennyit. De hát nem üzletelünk már evvel. Ide lett szánva, majd lesz vele valami. Csak megéhül az emberiség hajnal felé is.

— A bor?

— Jó kis homoki. Lacinak valami kollégája szerezte, de valóban jó. Gyere, kóstold...

Bence bácsi, minden lakodalmak csaposa foglalatoskodik a borral most is a hátsó konyhában. A stelázsín üvegek sorakoznak, egy részük már tele.

— Kell az útra — ad kezét az öreg. — Vigyázok rá, tudod, Lajcsikám, ereszték bele egy kis szódát. Ráérnek még berúgni.

— De nekem ad talán egy pohárral tisztán, hogy megkóstoljam?

— Kettővel is, Lajcsikám. Adnék én mindenkinek, de némelyik tudod milyen! Ordítana már a templomban is...

— Hát Isten éltesse!

— Isten, isten... Hogy ezt is megértük. Büszke is rátok apád! Te már tán főmérnök vagy, hallom, állami sofőröd van, az öcskös meg doktor lett. Na, majd összeszedi magát az is. Életre való gyerek... Hazalépek — mondja váratlanul az öreg Bence — csak elhozom azt a másik lopót. Ebből a nagy hordóból aligha vehetem ki evvel a kicsivel...

Ketten maradnak.

— Még eggyel, ha jól esik... — nyújtja az üveget az apa.

— Töltsünk na, valóban jó italú kis bor...

Isternak ismét. A fiú érzi, valami nincs rendben, az apja mondani készül valamit.

— Laciék meddig maradnak? — próbál közelíteni. Nem is gondolja, mennyire az elevenre tapintott.

— Meddig? — csattan föl az öreg. — Talán amíg a táncpénzt besöprik a barátja autójába. De lehet, még azt se várják meg. Majd utánuk küldjük postán...

Hallgat a fiú. Nem érti a nagy bosszúság okát.

— Nászút! Jó, jó, mások is mennek. Mindegyik megy. De hát kérdezem én tőled: nem lehetne egy nappal később?

— Biztosan a beutaló...

— Beutaló, persze. A nászasszony szerezte, mert valami szakszervezeti asszony ez. Mintha nem kifizettem volna én nekik, oszt akkor mennek, amikor akarnak...

— Hát...

— Bemondta nekem a Laci alaposan, fiam...

— Hogyhogy?

— Hiszen látod! Hogy néz ki ez a ház, látod? Amióta szegény anyátok elment, én egy rendes levest nem ettem. Ide, a falakba, gerendába, mozaikba, cementbe, kőporba falaztattam én minden garast. Hogy majd... Mindig tudta, miért gürcölök. Jó helyen van a ház: főutca. Most már tán pofája is van, helye van mindennek. Meghizlalok még három bikát, meglesz a fürdőszoba, garázs, amit akar... Tegnap... tegnap mondta be a maccsot nekem... Bent maradhat, aszongya, az egyetemen... Tán majd tanár lesz, vagy mit tudom én. De hát nem is érdekel már. Milyen jó kis falu, rendes, dolgos nép ez. Meg is fizetné, ne félj. Az öreg Klein negyven évet szógált itt, ide is temetkezett, úgy megszerette a falut...

— Az más, apám...

— Miért más? Pesti ember volt, mégse volt neki бүdös? Az én fiam itt nőtt föl az árokparton, neki nem jó?

— Ha jönne...

— Nem jön, megmondta. Adjam el a házat, menjek én, szívesen látnak... A nászasszony hord ebédet, a pénzből fizesselek ki téged is...

— Ugyan, apám, hát nem százéves maga...

— Néha annyinak érzem magam, fiam. Ami virgán, poklon, szennyen én már által mentem. De nem, akkor sem! Idomított városi kutya akkor se lesz belőlem...

— De hát emberek élnek ott is...

— Tudom. Éltem én is. Tán meg is szoknám. De nem így! Egy fél élet munkáját adjam oda valakinek a rongyos pénzéért? Mert mit képzelsz ez a kölyök, mit adnak máma falun egy házért? Még egy ilyenért is? Hiába a sok jó melléképület! Az istálló se azért nádtető, mert nem akartam szebbet. De ez jobb. Melegebb. Ez alatt nekem jószágom soha meg nem fázott, bajt nem kapott. De új a nád is. Két éve vágattam. Újak a szarufák, az ajtó, hátul az ól, a göré, minden.

— Tudom, apám. Értem is. De Lacit is meg kellene érteni...

— Na, evvel már elboldogulok — toppan vissza Bence bácsi. — De hoztam ezt a gumicsövet is, ez már bizonyosan eléri...

— És maga csak annyit iszik, amennyi ilyenkor a szájába szalad, sógor? — kérdi kényszeredett mosollyal Lajcsi.

— Noked őszintén megmondom Lajcsikám, még azt is kiköpöm ide a sarokba. Egyszer rúgtam be életemben, az nekem elég is volt. Van akiből a galambot szabadítja ki az ital, mert hízeleg, turbékol. Van, akiből a mátyásmadarat, mert dalol, énekel, sipítozik. De belőlem a megkergült vadállatot szabadította ki. Törtem, zúztam, akár a bolond. Na, azóta egy kortyot se! Soha! Még a lányom lakodalmán se! Csipkeszörpöt szoktam, szódázva. Az nekem nagyon megfelel...

— Az örömapa meg itt iszogat? Na, jól nézünk ki; te is, Lajcsi? Gyerünk vendéget fogadni! — Ilonka, Lajcsi felesége rontott be nagy sebbel-lobbal, már

tereli is a két férfit az udvar közepére, ahol nagy szalagos botjával hadonász a vőfély, mögötte húzza-fújja a banda, előttük pedig öt-hat vendég. Ki tortát, ki hatalmas borosüveget, ki papírban csomagolt ajándékot tart a kezében, hóna alatt. Az egyik násznagy üveggel, pohárral jön ki, önti, kínálja a jövevényeket.

Beljebb kerülnek aztán, ahol a vőfély szabályosan bejelenti az érkezőket, ajánlván őket a násznagyok és a házigazda vendégszeretetébe. A főasztalhoz lépkednek, ahol az ifjú pár is elfoglalta már helyét, bár a vőlegény ingujjban ül, melege van. Lassan, megfontoltan kortyol ő is, a menyasszony inkább csak megemeli a poharat. A zenészek (valóban abban az összeállításban, ahogyan Lajcsi elképzelte: hegedű, harmonika, szakszofon, mögöttük még egy nagydob a rászerelt cintányérral) visszatelepednek a sarokba. Szünetet tartanak most, isznak ők is. A vőfély feléjük indul, s fenyegeti őket a bottal:

— Egészségig, de nem részegségig, uraim, mert akkor közétek ütök!

A gyerekek — köztük Csaba is — komolyan hallgatják. Nem tágitanak a muzsikások mellől. Megvárják, amíg új nótába kezdenek, s figyelik erősen. Ritkán hallanak élő zenét, ez meg itt amúgy is különös valami. A szakszofonos időnként trombitára vált, harsog úgy, az ember mellkasa, agya is rezonál belé, majd széthasad a ponyva a sátor oldalán.

Az üvegezett gang ablakában megszólal a konkurrencia. A fiatalok magánót szereltek be, két hangszórával. Bömböltetik, s néhány nagyhajú gyerek, vékonyka lány már rángatózik is a széles betonjárdán. A zenészek itt bent elhallgatnak, kilesnek a nyitott részen, s majdnem sértődötten engedik le a hangszerszámokat. Hanem előkerül Vőneki sógor, eléjük áll még azon véres kötényben, ahogy a paprikás fölkészítésénél segédkezett, s odakiált:

— Versenyre, komák! Azt húzzátok, hogy „Nincs cserepes tanyám...” Tudjátok, ez a kolhozista nótája... Na, halljuk! Reszketeg, de még mindig erős hangon mondja a dalt. Mire odaér „...mégis ezer pengő forint kifizetve fejemre...” hárman-négyen is mellétopognak, eddig nem is látott öregek valahonnan a túlsó padról. Összekapaszkodnak, s immár együtt ismétlik. Ez az öregek időszaka a lakodalmakban: az esküvő előtti egy-két óra. Kevéske bor jókedvet csinál, később erejük fogy, de tudják azt is, a fiatalabbaktól már aligha jutnának szóhoz, s azok különben sem az ő nótáikat kezdik. Mondják tehát. „Juhász legény, szegény juhász legény, tele pénzzel ez a kövér erszény...” „Engem híjnak Fábiány Pistának, el akarnak vinni katonának...” Alig mondják el, hogy nem fogják a császárt kiszolgálni, már Ferenc Jósikáról szól a dal, utána pedig a doberdói harctérről. Így tovább, mindaddig, amíg a vőfély nagy kiáltása — halljunk szót! — csendet nem parancsol ismét, hogy figyelmetlenül eldarált versben a menyasszonyt elbúcsúztassa szüleitől, de megköszönje a fiú apjának is a nevelést és törődést. Itt persze azt a változatát alkalmazva a versnek, amelyik a félárva különösen nehéz sorsáról beszél. Bármily lélektelenül, szürke géphangon darálja is a vőfély a sokszor hallott szöveget, szavai nyomán itt is, ott is fölhangzik a zokogás, ki-kitör a szívgőg az asszonyok karéjából. Zokogva sír az öreg Ferenczi is, Lajcsi fia tartja neki a vállát, akár temetésen szokás.

Nyomban ezután rázendítenek a hangászok, olyan erővel, akár egy katonai rezesbanda. Persze, mert a primás is dudára váltott már, a harmonikás klarinétra, harsogtatják, sipíttatják erősen, hadd hallják a templom előtt gyülekező menyasszonynézők, hogy elindult a menet. „Káposzta, káposzta, téli nyári káposzta, édesanyám háza nálam nélkül dejárva...” Öblös férfihang, sikongató szoprán fújja összekeveredve. Elöl a vőfély a fiatalokkal és násznagyokkal, de mellettük ugrál Vőneki sógor is, családját messze benthagyva a sorban. Rikant, sikolt, táncol, tapsol. Pedig üveg is van nála, azt ilyenkor ügyesen a hóna alá fogja. Aztán a levegőbe nyújtja, majd átugrik az árkon, megkínál a nagy zöld üveg szájával egy-egy bámészkodót.

- Apa, nem mentünk a toronyba! — rántja most meg Lajcsit a fia.
- Most nem lehet, kisfiam, tudod.
- Utána?
- Talán.
- De megígérted.
- Persze. De hagyd most...

Előrekocog a felvevővel, majd megáll a közeledő tömeg előtt, s zümmögteni a masinát.

— Mosolyogj, Lacikám! — kiáltja Vőneki sógor. — Benne leszünk a tévében! Igaz-e, Lajoskám?

— De apa — mondja Csaba, amikor Lajcsi visszaér —, fölnézhetnénk, amíg a pap dumál. Aztán már nem lesz elég fényed...

— Gyere na, de csak egy percre...

Az orgona már dűnnyög, az ifjú pár és a közelükben ballagók bekanyarodtak a templomba. A két násznagy literes fehér üvegekkel (melyeknek nyakán gondosan fonott, pirosra sült kalács a díszítés) a parókia felé fordul. Némi idő telik, amíg a fizetséget elintézik, s a pappal együtt visszatérnek.

Lajcsi és a fiú már a kórust is elhagyták. Innen keskeny csigalépcső visz a toronyba. Hamarosan elérik a köteleket.

— Itt kell húzni?

— Igen, igen, de ne nyúlj hozzá! Még megkondul. Gyere tovább! Várj, most főlemelem ezt a csapóajtót. De vigyázz, nehogy leess, ide már nem lenne szabad fölmászni...

Minden úgy áll, mint régen. Amint az ajtó fölnyílik, fény csap az apa arcába, szél kap a hajába. Galambok röppennek ijedten.

— Baglyok, apa?

— Dehogy! Galambok.

Fölsegíti a gyereket, aki izgalommal és örömmel néz körbe. Hamarosan nekibátorodik, körbejár.

— Hű, de klassz, apa! Na, innen dugd ki a masinát! Károly bácsiék azt hiszik, légifelvétel! Mennyi név itt a párkányon! A tied nincs itt?

— Biztosan ott lehet, gyakran loptuk itt a napot... Na, várj csak, itt a malterba karcolva az ablakpárkányon... Ehol, ni: Ferenczi Lajos, VI. oszt. tan.

— Odaírom én is — mondja a gyerek. Honnan, honnan nem, szöveget húz elő a zsebéből, már karcolja is: Ferenczi Csaba IV. o. Szögletes; ákom-bákom betűk, kapkodva karcolja a fiú.

Az apja közben berregteti a gépet a falu fölött, de kis híján elejti, mert a füle mögött csattanva-durránva megkondul a kisharang.

— Csabi, az istenedet! Nyakon hajítalak, te! Megmondtam, hogy ne nyúlj hozzá!

— Csak ezt a lógóját odaértettem egy kicsit...

— Az épp elég, te csibész! Ha meghallották, még fölszalad valaki, aztán éghet a pofám miattad...

— Na, nem nyúlok hozzá... Ez az, tényleg itt van beleírva... Betűzeti: Szt. — apa, mi az, hogy szt?

— Szent.

— Ja, akkor szent Illés tiszteletére... öntetett...

— Hajolj közelebb egy kicsit, megpróbálom... Úgy, jó. Megörökítettelek vele, de most aztán iszkoljunk. Menj előre óvatosan, majd én csukom az ajtót.

Ruhájukat porolják, majd nagy vigyázattal becsoszognak a hátsó padokig.

— Elkésétt a tévés — dörmögi Vőneki sógor — már kimondták az igent. Ugyan Laci elég nyavalyásan mondta, nem nagyon hallottam...

Lajcsi elfordul, kezével is int az öregnek, hogy hallgasson, többen erre villognak máris. Az apjuk is, aki bizonyosan neheztel, mert nem az első sorokban ültek, s különben is hol csavarogtak eddig. Csinytevő gyerekeknek érzi magát

Lajcsi, röstellkedve fészkelődik, s innen kezdve figyelmesen néz az oltár felé, mint a stréber diák.

Végre karonfogja a pap a fiatalokat, indulnak kifelé. Az orgona hangja fölerősödik, az ember mellkasa is rezonál belé. Csaba is megilletődve áll föl a többiekkel, de hátrafelé forog, pislog föl a kórusra; honnan jöhet ekkora hang, azelőtt alig dörmögött, s halkán sipolgatott, mintha furulyák szóltak volna.

*

Vacsora után ismét átrendezik a sátrat. Középről kivisznek néhány asztalt, a többit közelebb igazítják a „falhoz”, legyen hely a tánchoz. Lassan indul, pedig a zenészek mindent megtesznek, a klarinétos eszeveszetten rikatja a szer számot, időnként kiveszi szájából a nádat, s dalolja a gyors csárdást. A gyerekek is nehezen bírják már füllel, távolabb húzódnak.

Megmozdulnak lassan a lábak. Öregek kezdik előbb, majd nekibátorodnak a középkorúak is. Házaspárok jobbára. A hangulat mégis akkor csap magasabbra, amikor egy tántorgó öreg elkapja Lajcsi feleségét, aki mosatlant hord ki, s azonmód, tállal együtt forgatni kezdi. Mások is táncra perdítik a szakácsnőket. A nagy sikkantgatásra előmerészkednek a fiatalok is, kört alkotva ropják a csárdást. Divatos táncdalt játszik aztán a banda. Ennek ritmusa is alig tér el a csárdásától, járják tehát az öregek is. Vőneki sógor még néhány figurát is megpróbál, amit a fiataloktól látott. Hosszú-hosszú ideig nem állnak le most. Mindig újabbat kezd a primás, amikor pedig abbahagyná egy hosszú tussal, az öregek közül valaki bekiált:

— Fönnmaradt az egyik lábom!

Tapsolnak a fiatalok, sikongatnak a lányok, muzsikálni kell tovább. Pergés, forgás, kavarodás. Aztán mégis leállnak a zenészek, székekre rognak a táncosok. Kifényesedett arcok, izzadt hajak, fáradt zsongás.

A vőfély lép most a zenészekhez, az óráját mutatja. Föláll a harmonikás, a klarinétos. Mint a mennydörgés, kezdi a dob, s a harmonika ügyetlen előjátéka után fújni-húzni kezdi a banda a Himnuszot. Van, aki azonnal föláll, mások csak az első sor végén kapnak észbe. Föláll azért mindenki. A gyerekek csipkelődnek, forgolódnak, de az öreg csontok feszes vigyázzban állnak, a „balsors”-tól pedig már éneklük a szöveget remegő bajusszal, egynéhányik öreg arcon könnycsepp indul.

A vidámabbak hangulata is megcsappan azért, csendesesen ülnek vissza. Még az is szentségtörésnek tűnik, hogy Lajcsi nyomban utána harsogva spricceli poharába a szódavizet.

Kipattan azonban középre a vőfély, s „nosza, muzsikusok” fölkiáltással ismét parancsot ad, mégpedig az újasszony táncához dirigálja a talpalávalót.

Bukszák és zsebek nyílnak, piros és lila papírpénzek kerülnek elő. Elsőként a vőfély forgatja meg az ifjú asszonyt, majd nagyokat rikkantva árulni kezdi:

— Eladó az újasszony!

Rostát tart egy széken állva, s gyűjti a rengeteg pénzt, amely hull-hull a feléje nyújtott kezekből. Egyik kéz suttymban, mintegy lopva ejti oda, a másik szélesen megcsóválva, dicsekvőn. Gyorsan változik a táncos, olykor két-három fordulat után. Öregasszonyfejek nyújtóznak a túlsó padsorról, ellenőrzik, ki mennyit ad. Elégedetten bólintanak, s némi irigységgel is, amikor ötszáz repül a rostába. Pedig gyakran ez történik. Százasnál kisebb pénzzel csak gyerekek állnak sorba.

Nem maradhat el a szokásos móka: valaki fölajánl ötszáz forintot, ha az ifjú pár egy széken állva megcsókolja egymást. Nosza, már fönt is teremnek, s Laci minden szégyenkezés nélkül kapja el kis feleségét a pillogó szemek kereszttüzébe. Ismételni is kell persze, s jönnek egyéb bolondságok (söpörjön az új ember, igitanak egy pohárból), egyszer azonban fölkapja László az asszonyt,

s kirohan véle a sátorból. Ő maga is bedobott ezért ötszáz forintot, mert erre is szabály van.

Ingyen táncolhat ismét ki-ki kedvére.

Laciék a nagyszobában állapodnak meg, jön utánuk a vőfély, s a vőlegény keresztanyja, akik aprólékosan megszámlálják a jövedelmet. Pár perc múlva már bent is tudja mindenki (noha nem hirdetik az ilyesmit), hogy huszonháromezer-hatszáznegyven forint az első kereset.

— Eppen a bika ára — gondolja az öreg, de hangosan ki nem mondaná. Lekucorodik egy székre az asztal mellett, könyökével félretol egy rakás kardi-gánt, blúzt, gyereksapkát. Idegenül néz körül a szobában a sok ismeretlen holmi között. Mert van itt ruha, gyerekkosci, nem is egy, a túlsó ágyon összekapaszkodva alszik két szösze kislány, talán a Fodorék unokái.

Most bejön Ilona, a Lajcsi felesége, itt a nagyobbik fia is, együtt tehát a család. Most kell szóba hozni. Az ajtóhoz lép az öreg, kilincsre csukja. Mintha azt mondaná: se ki, se be, amíg meg nem hallgattok. De nem szól még. Vissza-ül, s végignézi a családot. Mind figyelnek rá, a csendes mozdulat fölért egy kiáltással.

— Hát akkor... — kezdi erőtlen hangon. — Meg kéne beszélni ezt az én dolgomat...

A gyerekek hallgatnak.

— Nem gondoltad meg, Laci?

— Elmondtam már, apám: más az égig ugrálna, ha maradhatna a klinikán. Nekem sikerült, most mondjam a profnak, hogy köszönöm a bizalmat, de én hazavágyom akáclombos kis falumba...

— Hagyd a kifordított beszédet, az istenit!

Ijedt csend fogadja a szavakat. Régi keménysége állítja talpra most az öreget. Nem kiabál, nem csap az asztalra, csak föláll reszketve.

— Azt mondtam tegnap is, meg kell ezt beszélni rendesen.

— Akárhogy beszéljük...

— Akárhogy? Hát minden fontosabb neked, mint...

— Nem így kell föltenni a kérdést, apám — szól most közbe Lajcsi.

— Jó, jó, másképp mondom akkor. Meg kéne jól gondolni, fiaim. Én itt mindent beteremtek, megmondtam, itt palotában lakhattok. Évike kapna helyet az iskolában, már a múltkor is mondta az igazgató, beszéltem vele, hogy a darálónál vártunk...

— És Éva is menjen daráltatni az igazgatójával? Neveljen kacsákat, tömjön libát... Hát gondolja már meg apám, hát maga se azért taníttatott bennünket...

— Nem is azt mondtam. Csak azt akarom mondani, hogy itt biztos helyen lehetnétek. Amaz, úgy lehet nem sikerül. Kitesznek onnan valami protekciós-nak a kedviért, aztán hova mész? Én meg adjam el kótyavetyén minde-nünket...

— Ha odakényszerülök, hát más faluban is van orvoslakás...

— De kié? Az államé! Hát az öreg Klein doktor is épített mindjárt pár év múlva, ahogy idekerült. Bankpénzen igaz, de aztán letörlesztette. Mert tudta, hogy a ház az biztonság. Az van. De hát ezt neked hiába magyarázom!

— Hiába, apám — szól ismét az öregebb fiú. — Maga se venné a lelkére, ha évek múlva azon keseregne Laci: ha bent maradok! Lehet, hogy nem jól sikerül. De ha meg sem próbálja? Hát apám nem belevágott az életbe? Nem otthagya a gróf majorját? Nem gebeszkedett, hogy valami többre jusson? Mindenkinék a maga erejét kell kipróbálnia...

— Értem én, fiam, de ti is értsetek meg. Nektek ragasztottam én minden fillért, minden szál kerítést. Amikor szegény anyátok meghalt, hányan kérdez-ték: na nősülsz-e, hé? Mert más azt tette volna. Idehozni valami idegen asz-

szonyt, éldegélni, ti meg csináljátok a sorsotokat, ahogy akarjátok. Nem tudom, László miből tanult volna?

— Kerestem minden nyáron...

— Nahiszen, avval sokra mentünk. El is csavarogtad azonnal. Még azt se futotta, ha jól megnézzük...

— Visszafizessem?

— Ne hetvenkedj, kölyök! — csattan föl most már idegesen az öreg. — Hát hiába tanítottalak, csak nem vészett ki belőled az a gógös Börcsök-szus? Még hetvenkedik itt! Nem hányom én föl, nehogy azt gondoljátok...

— De hiszen épp azt csinálja!

— Jól van már, Laci — csendesíti a bátyja. — Nyugodtabban is meg lehet ezt beszélni. Apánkra is gondoljunk, ne csak magunkra...

— Hát tessék: gyere haza te! Itt a gépműhely, biztosan kineveznek főnöknek. Örömmel fogadna az elnök. Kapnál háztáji kukoricaföldet, nagy fizetést...

— Hát azért... — Lajcsi felesége, Ilona lép most egyet, s nagyon udvariasan kezdve, majd egyre jobban felpaprikázódva beleszól a vitába. — Igazán nem értelek, Lacikám. Nem gondolod, hogy Lajcsinak éppen az a gyár, ami neked a klinika. Még több, mert te itt is gyógyíthatnál, de ő mit csinálna? Azok után, hogy két találmánya fut, külföldre viszik. Álljon be itt brigadérosnak, írogassa, hogy melyik traktoros hány hektárt szántott, ellenőrizze, mennyi gázolajat lopott el! Persze, ő föláldozhatná a karrierjét, de te nem. Hát miért mindenki csak a te kedvedet keresi ebben a családban? Mert te ki mered nyitni a szádát? Néha valóban úgy, hogy..., már ne is haragudj, de nem illik egy orvoshoz...

— Hát az se illik, amit most mondok mindjárt! Mi a jóistent káraltok itt rajtam? Ha itthon maradok nyolcadik után fejfőgulyásnak, akkor bizonyosan nem akarhatnék ennél szebb házat. De hát nem azért tanultam, hogy tablettákat írjak föl Terka nénémnek, mert sokat evett a babfőzelékből, kezelgessem Ferkó bátyám bütykeit, hogy aztán mégse legyek jó senkinek: mert én itt legfeljebb az iskolás gyerekeknek lehetnék doktor úr, a többinek csak Ferenczi Laci...

— És az baj, László? — kérdi a bátyja.

— Igenis, baj! Miért, te tán szívesen vennéd, ha azt mondaná minden beosztottad, hogy Lajcsikám, gyere már egy pofa sörre...

— Képzeld: mondja. A mi szakmánkban a tekintélyt a tudás adja. Nyilván így van ez a tiedben is, ha bízol benne. Hát a rangért, a két betűért tanulnál te, vagy tényleg akarsz valamit ezen a világon? Úgy látszik, innen fúj a szél: tanársegéd, majd adjunktus leszel, ez a fontos. Hogy közben gyógyítani is kellene? De rosszul vagytok ti eleresztve, Laci!

— Hát nem is akarjuk holnapra megforgatni az egész világot. Minket már nem rontottak úgy el demagógiával, mint titeket...

— Demagógia? Az, hogy csinálnod kellene, amire esküdtél?

— Esküdtem! Na, hagyd már a hülyeségeidet, ne legyél ilyen fennkölt, mert még elszorul az a cinikus szívem...

— Elég legyen már a pökhendiségből, doktor úr, az istenedet! — csap az asztalra az öreg. — Nem is kérlek tovább, nem én! Menj, eriggy csak...

A vőfély csattantja le a kilincset:

— Lacikám! Gyerünk a vendégek közé! Hiányolják az ifjú párt! Gyerünk, gyerünk, majd kiturbékoljátok magatokat a Balatonon...

— Turbék... — legyint és röhög Laci, majd kézenfogja Évát és kimennek a szobából. Megy utánuk Ilona is.

Az öreg szólni akar még, de meggondolja. Föláll, s elindul kifelé. Az ajtóban mondja:

— Menjünk mi is, fiam. Lakodalom van...

Csányi Pista mellé ült a zöld üveggel, amit a kamrából hozott.

— Tartsd a poharat, István — mondja a tanácsitkárnak — ezt nem házasította még Bence sógor. Tiszta.

— De milyen! — bólint Pista az első kortyok után.

— Na, igyál még, te bírod az italt. Mert némelyiknek nem lehetne ám ezt adni. Látod, Vőneki már a szódázott fajtától is majd négykézláb jár. De az még istenes, hanem aki goromba, meg veszekedős lesz tőle, az a borzasztó. Szegény Bereczki Janit, Isten nyugtassa, valamikor még a legközelebbi rokonság se merete hívni. Inkább sértődjön meg, majd megjön valamikor, de nem hitták. Éjfél felére úgy beszedelőzködött mindig, hogy három-négy ember nem tudta lefogni. Mert akkor ütött-vágott. Terka nénédéknél a sátrat is összedűtötte. Majd emberhalál lett belőle.

Beszél az öreg, iszik, önti a szomszédnak is.

— Látom, jólesik — mondja Pista. — Pedig Ferenczi sógor nem nagy barátja az itálnak. Kocsmában tán még nem is láttam.

— Ritkán adódik úgy. Itthon inkább megiszom. Már csak azt a keveset, ami jólesik. De most...

— Hát úgyis van, egyszer házasodik Laci! Reméljük...

— Ettől az is kitelik, hogy...

— Ugyan már! Ne beszéljen ilyet. Rendes fickó mind a két gyerek.

— De mennyire! Csak én tudom, milyen rendesek... Na, mindegy. Azt mondd meg inkább, Pista, hogy átadhatom-e én magam az államnak?

— Hogyan?

— Így mindenestől. Adom a házat, az állam meg elvisz a Palavicsei kastélyba, vagy akármelyikbe, oszt eltart érte. Hát megéri, nem? Tudod, mit ér ez a ház. Ha te szólnál a tanácsnak, csak el lehetne intézni...

— Ugyan már, sógor, csak nem mondja komolyan? Hát itt a két gyerek, Lajcsiéknál már az unoka is, meg majd szaporodnak amazok is... Hát van itt örökös, meg eltartó...

— Nincsen, öcsém, nincsen...

— Ne beszéljen már, sógor!

— Valami el lett rontva, tudod-e. Gürcöl, kapar az ember tíz körömmel, fogja a fillért, csak épp arra nem gondol, mire jó ez. Amíg Laci kisebb iskolás volt, hát jó, de aztán... Én úgy képzeltem, hogy idejön, úgy látszott, a menyecskének is van kedve, aztán most...

— Hadd próbálja az életet ő is.

— Próbálja, persze, mindegyik... Hanem mondjad, átvenne-e az állam engemet? Van itt még erő, el is dolgozgatnék én ott a parkban, kertben, mit tudom én. Olyan is van, hallom, ahol kasokat kötnek, meg sipkákat csinálnak. Hát azt nem kívánnám. Igaz, mindegy. Unalom ellen minden munka jó...

— Most én mondom, hogy öntsön, sógor, temessük az ilyen buta gondolatokat.

— Az kell, temetni kell... Tartsd a poharat!

*

Amikor Laciék indulnak, szépen, egyenes járással kíséri őket az út közepéig. Ott újra körülcsofolja mindkettőt, kezét ráz a fuvarozó cimborával, s hosszan integet a távolodó autó után. Szedelőzködnek mások is. Még nem virrad, de láthatóan már megfogyott a vendégsereg. Maradtak azért elegenden, a kis szellőzéstől fölfrissülve újabb erővel öntik a torkok a nótát. Gyerek már nincs a láthatáron, alszanak a középső szoba heverőjén, de még a konyhai „vackon” is.

Pista a nótázók közé áll. Az öreg éppen csak bekukkant, már fordul is

vissza. Lajcsit keresi, ő azonban csak most jön be az utcáról, elkészönt valami ismerőstől.

— Gondoltam valamit, fiam — állítja meg az öreg a széles kapubejárón, amely valamikor kitaposott út volt, most kövér fű és papsajt lepi.

— Mi lenne az, apám?

— Hát..., hogy a Laci nem is beszél olyan lehetetlent: te is hazajöhetnél a családdal. Ilonkának is lehetne állást találni a takaréknál, vagy amott...

— És én?

— Hát a műhely! Kell már ide mérnök, hiszen az agronómus is már most agrármérnök, azt mondják...

— Az más dolog, apám! Gondolja el, micsoda munkákat csinálunk mi abban a hatalmas gyárban! Úgy viszi a külföld is, mint a cukrot. Amit itt kéne csinálni, ahhoz elég egy jó lakatos, vagy tán jobban megfelel, mint én...

— Nem úgy van az, fiam! Hát nem két-három traktor van ám itt! A rengeteg vetőgép, az orkánok, a fűkaszák, kombájn, akkor az a sok disztiller vagy mi a csuda, tudod, az ekeka helyett. Na, látod, azon még van újítani való is. Mert nem jól állítgatják ám be, néha két-három kisláncon is kisarabolja a kukoricát, amire a koma észbekap...

— Hát nem akar megérteni, apám? Én nem ilyen gépekkel bibelődök, és nem ilyen újításokat csinállok. A miénk gyár, nem valami kóceráj. Szükség van ott rám, de nekem is szükségem van arra a munkára. Végre elértem, amit akartam: a munkám a passzióm is egyben. Ez keveseknek sikerül...

— Ertem én, fiam. Azért is gondoltam, hogy kedvedre legyen... hogy is mondjam: berendeznének itt neked egy jó kis műhelyt, befogok hizlalásra megint vagy három bikát, megveszem én, akármilyen drága gép...

— Te jó Isten? Ne csináljunk egyenesen egy maszek gyárat? Hát maga fölött tényleg úgy zúgtak el az idők, apám, hogy a szele se érintette? Nem tudja elképzelni, hogy a gyerekeit valami más, valami több is érdekli a világból, mint a bekerített porta. Mondtam, hogy arra a munkára nem csak nekem van szükségem, rám is szüksége van a gyárnak, a többieknek. Oda tartozom, ott a helyem. Én mindenestől kinőttem ezt a falut, apám...

— Hát akkor én mit csináljak? Adjam át magam az államnak? Mondtam már Csányi Pistának, hogy intézze el. Vigyenek a Palavicsi kastélyba, ott gondomat viselik a pénzemért, nektek egy fillérbe se kerül...

— Hogy beszélhet így, apám?

— Meg is csinálom, ha belekergettek...

— Ki kergeti? Hát apám lovallja bele magát ezekbe a marhaságokba! Aludja ki magát, aztán másképp látja a világot. Láttam, jócskán öntögette az előbb...

— Soha józanabb nem voltam... Tudom én nagyon jól, mi tetszene nektek: dögöljek meg mielőbb, lehessen jussolni úgy, hogy percnyi bajotok ne legyen vélem. De azt is megmondom, hogy abból nem esztek! Az államra íratom az egészséget, én meg elmék a kastélyba. Fűvet nyírok, kosarat kötök, mind-egy... De akkor nem lesz drága masina, autó meg fészkesfene ebből a házból. De nem ám!

— Apám, maga tényleg berúgott. Feküdjön le, azt mondom...

— Eszembe sincs! Nincs nekem semmi bajom, tudom, hogy mit beszélek.

— Ostobaságokat beszél. Hát ezért verte annyira a mellét, hogy ez a ház ilyen, az istálló amolyan, a melléképületek mind csupa újak, mert én megmutattam... hát azért, hogy most odavágja...

— Az enyémet vágom oda...

— Hát, nem éppen, mert az anyai rész már...

— Úgy, szóval kibújt a szög a zsákból! Az fáj nektek, hogy nem húzódok be valami lyukba s nem osztom szét minden filléremet!

— Ugyan, apám...

— Ne beszélj te nekem, értem én jól! Hát megérte, Ferenczi, megérte! És még téged irigyl a világ, te vén kötözni való marha! Az egyik fiad főmérnök úr, a másik doktor! Nahát, nézzétek csak meg jól, emberek, mire mentem a két nagyszerű fiammal... Ostor kellett volna a hátatokra, és zavarni munkára, ahogy engem zavartak, amikor a karomat emelni tudtam. Akkor majd megbecsülnétek az apátokat, aki evvel a két göcsörtös kezével összemarkolta ezt itt mind...

— Csöndesebben, apám, az Isten áldja meg, nem tartozik ez másra, nem kell mindent kikiabálni...

— Ha nem tartozik, akkor menjenek innen, ne hallgassák. Eleget ittak, zabáltak, mehetnek már...

Néhányan köréjük gyűlnek. Van olyan is, aki hallja, érti, komolyra is veszi a szavakat, meglöki a párját, s indulnak. Az újra föléledt Vőneki sógor azonban nem veszi lelkére a sértést.

— Hohó, testvér, hát nem addig van! Gyerünk csak befelé, mert most kezdünk mulatni mink, az öreg cselédek! Azt húzzátok hé, hogy „...bérösgazda a parancsot hajnalba kiadja, Pista elmen fogasóni, Jóska boronálni, te meg Ferkó itthon maradsz a lányokkal cimborálni”.

Amilyen hirtelen fölcsettant, olyan gyorsan lecsendesedik az öreg. Fölhajt egy pohárral, néz maga elé egy keveset, aztán ő is bekapcsolódik: fújja a dalt a többiekkel.

Fogy a vendég, ahogyan fogy a sötétség. Virradatkor összeszedik szerszámaikat a muzsikások is. Egy-két erős férfi még biztatná őket, de azok már szóba se állnak velük. Jönnek az asszonyok, s viszik a berekedt ordítózókat, csomagolják a kölcsönbe hozott késeket, kanalakat, tálakat.

— Mentek a hatórásival? — kérdi az öreg a fiát. Kissé rekedt ő is, de újra egyenesen áll. A szeme pirosan repked, a beszéde azonban teljesen nyomosnak tűnik. — Menjetek csak, tudom, sok a dolog... A gyereket kínáljátok, hátha enne... De pakolj az útra is, Ilonka. Van itt sütemény, kalács, minden... Aztán majd jöttök, fiam. Két hét múlva? Jól van, jól van. Tán akkor Laciék is itthon lesznek már... Na, gyere, kisfiam, mosdjal meg jó hideg vízben, majd fölfrissülsz... Ejnye, ne ijedezz tőle, katonáéknál is így lesz ám... ilyen nagy gyerek már ne féljen a víztől...

Köszöngetnek az asszonyok, Róza, a szakácsnők parancsnoka is:

— Isten vele, Ferenczi sógor, majd jövünk mosogatni, csak szundítunk egy pár órát. Kösse meg jól a kutyát, zárja be a kaput, nem csinálja meg helyetünk senki, ne féljen. Ferkóékat is küldöm majd a sátrat bontani...

Elbúcsúznak Lajcsiék is. Az öreg a sarokig kíséri őket.

A gyerek nyafog:

— Úgy fázok, apa. Minden autós elment? Most gyalog megyünk az állomásra... ő, a fene egye meg ezt a hülye falut, hát mért van ilyen messze az állomás...

— Odaértek egy-kettőre, kisfiam. Mozogsz, nem fázol...

— Jó a szöveg, tata, de attól még fázhatok...

— Na, Csabi! — rántja meg a gyerek kezét az anyja...

Körbecsókolják a tatát, s nekivágnak a hosszú, keskeny makadámnak.

Az öreg bezárja maga mögött a kaput, betámasztja a nagykaput is. Belép a sátorba, körbenézi a fölszallagozott gerendákat, a rengeteg üres poharat, az ácsolt padokat. A sarki oszlopnál széthúzza a nagy bakelit csatlakozót, kialszik a villany az udvaron és a sátorban. Bemegy az istállóba, égő viharlámpával jön vissza. Fölállítja a létrát a padlás szájához, s elindul fölfelé. Kinyitja az ajtót, odébb lökdösi a szénakévéket. Most visszafordul, jobb lábával ellöki a létrát. Behúzza maga mögött a padlás ajtaját.

Kevés idő múlva végignyargalnak a lángok a nádtetőn, majd nemsokára átcsapnak a házra is.

A tűz nem látszik messzire. Mire a lángok magasra csapnak, már egészen megvirrad.

*

Toporognak az apró állomás előtt. Csaba becsoszog a parányi váróterembe, elolvas néhány plakátot a sertéshizlalási szerződésről, aztán mégis kijön.

— Ott meg büdös van...

— Akkor ne menj be. Mindjárt kisüt a nap, majd nem fázol...

— Addigra jön a vonat, ugye, apu?

— Jön máris, nézd a füstjét...

Fölkászálódnak, indulnak mindjárt. Zötyögnek az erdő mellett, most nem látják a falut. Amikor a nagy kanyar után ismét tisztásra érnek, megáll a vonat. Tilos jelzése van.

Egy ablakon át, amelyet sehogy nem sikerült fölhúzni, beszökik a kis-harang szava.

— Hallod, apu! Tüzet jelez, igaz?

— Nem, nem, kisleány, hallgasd csak figyelmesebben: ver mind a két oldalára. Akkor pedig halottnak csendítenek. Meghalhatott valaki...

Lassan, döccenve megindul a szerelvény.

A harang riadtan sír utánuk...

HÉZSÓ FERENC: ARADÁS